

Livsmedelsmarknadsombudsmannens rekommendation om avslutande av avtal

1 Bakgrund till rekommendationen

Livsmedelsmarknadsombudsmannens byrå har fått kännedom om problem som förekommer på jordbruks- och livsmedelsmarknaden när det gäller avslutande av produktionsavtal och uppsägningsförfaranden. I samband med vissa meningsskiljaktigheter kring avslutande av avtal har det handlat om att långfristiga avtal har sagts upp. Meningsskiljaktigheter mellan aktörerna inom branschen har också tagits upp i medierna.

Livsmedelsmarknadsombudsmannen har gjort en mer omfattande utredning av frågan och bekantat sig med de avtal och den avtalspraxis som tillämpas inom branschen. Utifrån utredningen anser ombudsmannen att det är nödvändigt att ge branschaktörerna en rekommendation om avslutande av avtalen.

Syftet med rekommendationen är att styra aktörerna till verksamhet som är förenlig med god affärssed när det gäller förfarandena för avslutande av avtal. Rekommendationen gäller i enlighet med tillämpningsområdet för livsmedelsmarknadslagen (1121/2018) avtal och praxis vid handel med jordbruksprodukter och livsmedel mellan näringsidkare.

2 Livsmedelsmarknadsombudsmannens behörighet att ge rekommendationer

Livsmedelsmarknadsombudsmannen strävar genom sin rådgivning och sina anvisningar efter att få livsmedelsmarknaden att fungera bättre. Till ombudsmannens lagstadgade uppgifter hör bland annat att ge rekommendationer, utlåtanden och förslag samt att ge aktörerna inom livsmedelskedjan information och råd om god affärssed. Ombudsmannen försöker att i första hand genom diskussioner lösa meningsskiljaktigheter mellan parterna. Dessutom utövar ombudsmannen tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i livsmedelsmarknadslagen.

Enligt livsmedelsmarknadslagen ska livsmedelsmarknadsombudsmannen innan en rekommendation ges begära utlåtande av organet för självreglering inom livsmedelskedjan. Som organ för självreglering inom livsmedelskedjan fungerar nämnden för handelskutym inom livsmedelskedjan, som finns i anslutning till Centralhandelskammaren. Syftet med begäran om utlåtande är att undvika eventuella överlappningar och konflikter mellan nämndens och ombudsmannens verksamhet.

3 Rekommendation

Enligt livsmedelsmarknadslagen ska avtal som gäller leverans av jordbruksprodukter från en producent till ett medelstort eller större än medelstort företag inom livsmedelsindustrin eller parti- eller detaljhandeln ingås skriftligen. Denna bestämmelse gäller dock inte socker eller leveranser från en medlem av ett andelslag till andelslaget i fråga, om till exempel andelslagets stadgar innehåller bestämmelser med motsvarande verkan som kravet på skriftliga avtal.¹ Det

¹ Livsmedelsmarknadslagens 3 § (Avtal och anbud som gäller leverans av jordbruksprodukter) 1 mom. föreskriver att "Ett avtal om leverans av jordbruksprodukter från en producent till ett medelstort eller större än medelstort företag inom livsmedelsindustrin eller parti- eller detaljhandeln ska ingås skriftligen, om det inte är fråga om socker eller en i artikel 148.3 eller 168.5 i marknadsordningsförordningen avsedd leverans från en medlem av ett andelslag till

ovan nämnda kravet på att avtalet ska vara skriftligt tillämpas inte heller om producenten skriftligen uppger att det inte är nödvändigt att uppfylla dessa krav eller delar av dem för ett visst avtal.

Livsmedelsmarknadsombudsmannen rekommenderar att avtal om handel med livsmedel och jordbruksprodukter mellan näringsidkare ingås **skriftligen**, eftersom innehållet i muntliga åtaganden ofta kan bli oklart. Dessutom är det svårt att styrka ingåendet av muntliga avtal och deras innehåll. I synnerhet långfristiga avtal bör ingås skriftligen. Muntliga avtal kan komma i fråga närmast i korta avtal av engångsnatur.

Livsmedelsmarknadsombudsmannen konstaterar dock att avtalet är bindande oberoende av om det har ingåtts skriftligen eller muntligen. De saker man kommit överens om får inte ändras ensidigt. Ändringar av avtalet ska godkännas av båda parterna.²

Livsmedelsmarknadsombudsmannen rekommenderar att det avtalas skriftligt om uppsägningstiden i samband med att avtalet ingås. När man avtalar om uppsägningstiden ska till exempel den berörda produktionsinriktningens särdrag och förhållanden beaktas.

Om avtalsparterna inte har kommit överens om uppsägningstiden, ska frågan om uppsägningstiden för avtalet är rimlig bedömas med beaktande av bl.a. följande faktorer:

- avtalsförhållandets längd
- avtalsparternas satsningar och investeringar
- den tid som åtgår för den andra avtalsparten att hitta en ny avtalspart.

Inom vissa branscher kan det finnas skäl att skriftligen komma överens om eventuella skyldigheter efter avtalen. Sådana skyldigheter kan gälla bland annat inom köttproduktion där uppköparen, när produktionsavtalet löper ut, till exempel kan vara skyldig att köpa de djur som föds upp inom ramen för avtalet och som befinner sig på gården när avtalet löper ut.

Ett avtal som gäller tills vidare upphör i allmänhet i och med att avtalet sägs upp och i avtalet har det således inte bestämts om avtalets giltighetstid. Ett avtal som gäller tills vidare kan följaktligen i regel sägas upp när som helst. Orsakerna till att avtalet sägs upp behöver inte meddelas den andra parten. Att ange orsakerna kan dock förebygga tvister och stärka förtroendet inom livsmedelskedjan. Det kan också öka öppenheten och insynen mellan avtalsparterna.

Livsmedelsmarknadsombudsmannen konstaterar att en uppsägning av avtalet ska anmälas till den andra avtalsparten. Det rekommenderas att **anmälan** görs skriftligen. Den kan göras till exempel per e-post eller genom något annat skriftligt meddelande, såsom sms. Anmälan kan

andelslaget i fråga. Bestämmelser om vad avtalen åtminstone ska innehålla och när de ska ingås finns i fråga om obehandlad mjölk i artikel 148.2 i marknadsordningsförordningen och i fråga om övriga jordbruksprodukter i artikel 168.4 i den förordningen. Köparen svarar för att kraven iakttas.”

² Enligt 2 c § (Ensidiga ändringar av villkoren) i Livsmedelsmarknadslagen: ” I ett avtal får det inte tillämpas ett villkor eller förfarande enligt vilket köparen ensidigt kan ändra villkoren i ett leveransavtal för jordbruksprodukter eller livsmedel i fråga om intervall, metod, plats, tid eller volym för leveransen, kvalitetskrav, betalningsvillkor eller priser, eller vad gäller tillhandahållandet av de tjänster som avses i 2 d § 2 mom.” I avtalet kan inte tas in ett villkor som gör det möjligt för köparen att göra ensidiga ändringar i de villkor som förtecknas i 2 c §.

också göras via det elektroniska system som används av parterna. För att undvika tvister är det bra att försäkra sig om att anmälan tagits emot.

När avtalet sägs upp upphör det inte att gälla förrän uppsägningstiden har löpt ut. **Uppsägningstiden** ska i sin tur börja löpa när den andra parten har underrättats om uppsägningen. Den avtalade uppsägningstiden ska iakttas.

Ett tidsbundet avtal upphör utan särskilda åtgärder att gälla vid utgången av den avtalsperiod som anges i avtalet. Det är således i allmänhet inte möjligt att säga upp ett tidsbundet avtal. Man kan dock komma överens om uppsägningsgrunderna för exceptionella situationer som parterna inte kunnat förutse. Sådana situationer beror i allmänhet på force majeure, till exempel om skörden eller produktionsanläggningen har förstörts av orsaker som inte beror på parterna. Om avsikten är att förlänga det tidsbundna avtalet ännu efter att avtalsperioden löpt ut, rekommenderar livsmedelsmarknadsombudsmannen att parterna för tydlighetens skull gör upp ett nytt skriftligt avtal.

Livsmedelsmarknadsombudsmannen betonar att **hävning** av ett avtal är en annan sak än uppsägning av avtalet. Hävning och uppsägning ska således särskiljas från varandra.³ Hävning av avtalet medför normalt att avtalet upphör att gälla omedelbart, medan uppsägningen medför att avtalet upphör att gälla först efter uppsägningstidens utgång. Hävning av avtalet förutsätter i allmänhet en väsentlig och allvarlig överträdelse av avtalet, medan det i allmänhet inte krävs något särskilt skäl för uppsägningen. I vissa situationer kan parterna sinsemellan komma överens om också andra grunder för hävning. Sådana särskilda hävningsgrunder bör tydligt skrivas in i avtalet.

Det rekommenderas att den andra parten underrättas skriftligen också om hävning av avtalet. Grunden för hävningen ska specificeras i anmälan. Hävningsgrunden ska också åberopas inom rimlig tid.

4 Avslutningsvis

Nämnden för handelskutym inom livsmedelskedjan har på begäran av ombudsmannen gett sitt utlåtande innan denna rekommendation ges. Livsmedelsmarknadsombudsmannen konstaterar att de rekommendationer som nämnden för handelskutym tidigare gett om ändring av ett muntligt avtal⁴, skydd för den svagare avtalsparten⁵ samt om skriftliga avtal och ensidig ändring av avtal⁶ ger uttryck för god affärssed. Nämndens rekommendationer ger också nyttig tilläggsinformation om ämnet.

³ Bestämmelser om hävning av avtal mellan näringsidkare ingår i köplagen (355/1987).

⁴ https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2020/12/Suositus_suullisen_sopimuksen_muuttaminen_20112020.pdf

⁵ https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2020/05/suositus_heikomman_sopijapuolen_suoja_13.12.2019.pdf

⁶ https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2020/05/suositus_kirjalliset_sopimukset_ja_sopimusten_yksipuolinen_muuttaminen_23.1.2018.pdf